

Tamara Krešić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3,
10 000 Zagreb
1. godina diplomskog studija sociologije
tamarak1201@gmail.com

„Petrinja će jednostavno biti grad obnovljenih zgrada“ - izazovi revitalizacije grada Petrinje nakon potresa

“Petrinja will simply be the city of restored buildings”
- the challenges of revitalizing the city of Petrinja after
the earthquake

Sažetak

Razoran potres koji je 29. prosinca 2020. godine pogodio područje Sisačko-moslavačke županije, točnije okolice grada Petrinje, ostavio je ogromne posljedice na infrastrukturu, gospodarstvo, imovinu i živote ljudi. Ciljevi istraživanja bili su razumjeti izazove s kojima se suočava grad Petrinja u procesu postpotresne obnove i revitalizacije te istražiti kako građani percipiraju te procese. Analiza razgovora s građanima (N = 12) pružila je uvid u ograničeno sudjelovanje stručnjaka i građana u procesima obnove i revitalizacije. Uz to, prepreku uspješnoj obnovi predstavljaju nedostatak stručnosti, neodgovarajuće postavljanje prioriteta, manjak komunikacije i slab protok informacija, neefikasno raspolaganje financijama i resursima te neuspjeh u ostvarenju kratkoročnih ciljeva. Glavni zaključci ukazuju na to da je za uspješnu revitalizaciju potrebno stvoriti radna mjesta za visokoobrazovane mlade ljude te uložiti napore u obnovu centra grada kao ključnog faktora društvene revitalizacije. Ovaj rad predstavlja prvo istraživanje na ovom području nakon potresa te pruža preporuke donositeljima odluka za uspješno oblikovanje programa obnove koji odgovaraju stvarnim potrebama građana Petrinje.

Ključne riječi: postpotresna obnova, urbana obnova, urbana revitalizacija

Summary

The devastating earthquake that hit the area of Sisak-Moslavina County on December 29, 2020, specifically the town of Petrinja, left enormous consequences for the infrastructure, economy, property and people's lives. The goals of the research were to understand the challenges that Petrinja is faced with in the process of post-earthquake renewal and revitalization, and to see in to how citizens perceive these processes. Analysis of interviews with citizens (N = 12) provided insight into the limited participation

of experts and citizens in the processes of renewal and revitalization. In addition, lack of expertise, poor prioritization, lack of communication and poor flow of information, inefficient use of finances and resources as well as failure to achieve short-term goals, are obstacles to a successful renewal. The main conclusions indicate that for successful revitalization it is necessary to create jobs for highly educated young people and invest efforts in the reconstruction of the city center as a key factor of social revitalization. This paper represents the first research in this area after the earthquake and provides recommendations to decision makers for the successful design of renewal programs that meet the real needs of the citizens of Petrinja.

Keywords: post-earthquake reconstruction, urban renewal, urban revitalization

Uvod

Razoran potres magnitude 6.2 prema Richteru 29. prosinca 2020. godine pogodio je područje Sisačko-moslavačke županije, točnije okolice grada Petrinje. Od posljedica potresa u Petrinji smrtno je stradalo sedmero ljudi, teško je oštećena infrastruktura, devastirane su javne usluge i gospodarska aktivnost, a šteta i gubitak imovine ostavili su ogromne posljedice na živote ljudi. Prema izvješću Vlade Republike Hrvatske (2021) od posljedica potresa najviše je gubitaka zabilježeno u društvenim sektorima čime su značajno narušeni životni uvjeti i kvaliteta života stanovnika. Sektor stanovanja pretrpio je najveću štetu, a nakon njega proizvodni sektori odnosno gospodarstvo i poljoprivreda. To je intenziviralo postojeće socioekonomske probleme na ovome već otprije gospodarski, društveno i demografski oslabljenom prostoru. Navedeno upućuje na to da je bilo potrebno prioritzirati potrebe te planirati mjere za obnovu i oporavak kojima će se odgovoriti na neposredne posljedice potresa. Nakon ispunjavanja kratkoročnih ciljeva, koji se odnose se na sigurnost te rješavanje hitnih i osnovnih potreba, sve kao da je stalo umjesto da je kontinuirano evo-

luiralo prema srednjoročnim i dugoročnim ciljevima. Prvih devet mjeseci nakon potresa nije postojala jasna strategija za gospodarsku i društvenu revitalizaciju niti je započela obnova oštećenih objekata. Uslijed dugotrajnog perioda bez konkretnih djelovanja izgubljena je prilika za brzu intervenciju te sada postaje jasno da se izgubilo vrijeme zbog sve većeg iseljavanja te rastućeg pesimizma i nezadovoljstva stanovništva. To ozbiljno otežava daljnju realizaciju revitalizacije što znači da postoji opasnost da u bližoj budućnosti dođe do nemogućnosti njezine provedbe. Odatle proizlazi i potreba za ovim radom koji se temelji na analizi mišljenja i iskustvima stanovnika pogođenog područja. S ciljem kritičkog osvrt na dosadašnje napore obnove i revitalizacije, istraživanje će identificirati ključne izazove koje stanovnici prepoznaju u njihovoj provedbi te će prepoznati potencijalne pristupe koji bi mogli unaprijediti njihove učinke.

Predmet, ciljevi i svrha istraživanja

Predmet ovog istraživanja izazovi su na koje se nailazi pri pokušaju revitalizacije grada Petrinje, a svrha je rada istaknuti perspektive stanovnika koji bi razjasnili izazove i prioritete te ponudile prepo-

ruke za uspješnu revitalizaciju. Rezultati istraživanja mogu pružiti važne informacije donositeljima odluka o stvarnim potrebama i prioritetima stanovnika te dati preporuke kako usmjeriti resurse i napore u obnovi. Ciljevi istraživanja uključuju sljedeće: 1. Istražiti percepciju stanovnika o trenutnom stanju grada Petrinje te njihova mišljenja i iskustva vezana uz život i obnovu. 2. Istražiti stavove stanovnika o dosadašnjim koracima koje su vlasti poduzele u obnovi grada te identificirati njihove izazove i uspjehe. 3. Istražiti percepciju i stavove stanovnika o njihovom sudjelovanju i suradnji s vlasti i institucijama u procesu obnove. 4. Identificirati prepreke i izazove koji mogu usporiti ili ometati proces revitalizacije.

Istraživačka pitanja

1. Kako je potres utjecao na kvalitetu života u Petrinji te kako stanovnici doživljavaju Petrinju nakon potresa?

2. Kako stanovnici doživljavaju obnovu i promjene u gradskom okruženju? Koje su njihove preferencije i očekivanja u vezi s revitalizacijom i obnovom grada?

3. Kako stanovnici doživljavaju vlastitu ulogu te ulogu vlasti i institucija u procesu obnove?

Teorijski okvir

Ključni elementi uspješnog oporavka

grada nakon potresa uključuju obnovu stambenih objekata, razvoj socijalne i javne infrastrukture, poticanje lokalnog gospodarstva i otvaranje radnih mjesta. Svi navedeni aspekti usko su povezani s procesom urbane obnove i zahtijevaju stručno planiranje i provedbu, osobito kada je riječ o području Petrinje. Potres je u Petrinji dodatno produbio negativne posljedice Domovinskog rata i deindustrijalizacije s kojima se grad suočavao od 1990-ih. Time su prouzrokovane velike materijalne štete, migracije stanovnika te napuštanje gradskih i seoskih naselja od čega se taj prostor nije oporavio. To je rezultiralo napuštanjem i prestankom održavanja građevina, slabo održavanom infrastrukturom te napuštanjem poljoprivrednih površina zbog čega su slabile gospodarske aktivnosti, a rasla nezaposlenost i nepovoljni demografski trendovi.

Prema Čaldaroviću (2010) urbanu obnovu treba shvatiti kao kompleksan proces obnove degradirane fizičke i socijalne strukture čija je svrha zaustaviti procese urbane degradacije i slumizacije. Nadalje, urbana obnova obuhvaća niz procesa uključujući rekonstrukciju, revitalizaciju i regeneraciju. Središnja je tema ovog istraživanja proces revitalizacije koji obuhvaća kompleksno sagledavanje razloga degradacije fizičkog i socijalnog tkiva te se u tom smislu razvijaju i posebni programi

Slika 1. Ilustracijski prikaz procesa urbane obnove i uloge urbanih aktera.

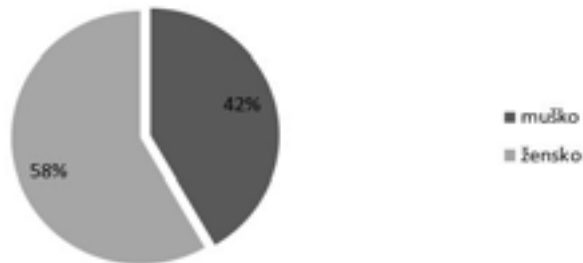
ponovnog unošenja života u područje, točnije revitaliziranja. (Čaldarović, 2010). U tom procesu moguće je uočiti različite postupke promijenjene fizičke strukture grada, ali i promjene karaktera grada stimuliranjem dolaska novog profila stanovništva (društvena revitalizacija).

Za neki dio grada moglo bi se reći da je "revitaliziran" tek djelovanjem složenih mjera ekonomske, političke i socijalne intervencije. Ključnu ulogu o načinu odvijanja urbane obnove imaju urbani akteri. Urbanim akterom naziva se pojedinac ili grupa koji zauzimaju određeni položaj u društvu, raspoložu resursima društva, brane određene interese i vrijednosti, održavaju odnose s drugima i tako oblikuju svoj identitet u odnosu s njima (Bassand i

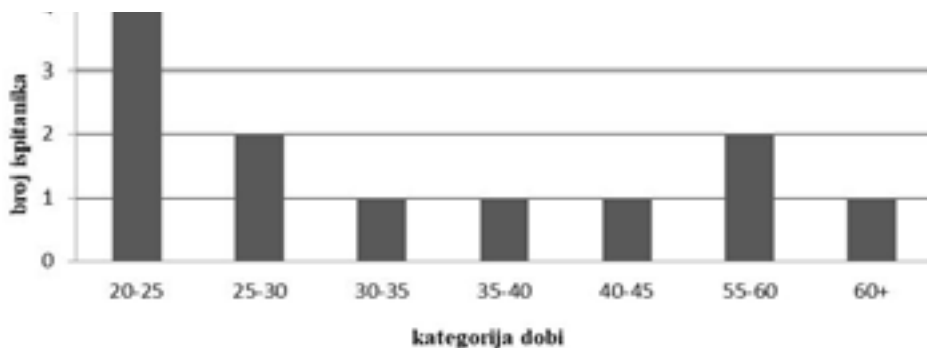
sur., 2001, prema Zlatar, 2013). Tako akteri utječu na kvalitetu života, upotrebu prostora, prostornu i socijalnu mobilnost te na naseljenost i naseljsku morfologiju (Seferagić, 2005., prema Svirčić-Gotovac i Zlatar, 2008).

Danas je u Hrvatskoj pod utjecajem neoliberalnog kapitalizma uobičajena hijerarhija u kojoj ekonomski akteri zauzimaju vodeću poziciju, slijede politički, stručni i civilni akteri. Dakle dominiraju oni s najviše kapitala i privatni investitori, dok stručnjaci i građani kao krajnji korisnici urbanog prostora zauzimaju mjesto na samom dnu te hijerarhije.

Zbog toga je iznimno važno pretvoriti stanovnike od pasivnih konzumenata rezultata urbanih procesa u aktivne sudio-

Grafički prikaz 1. Struktura ispitanika po spolu

Grafički prikaz 2. Prikaz broja ispitanika prema kategoriji dobi

nike donošenja odluka koji izravno utječu na njihovu kvalitetu života (Vukić, 2020). Osnovna razlika u pristupu obnovi ovisi o tome počinje li inicijativa od civilnih aktera, tzv. „bottom-up” pristup, ili od političkih aktera, tzv. „top-down” pristup. U Hrvatskoj prevladava „top-down” pristup iz čega proizlazi da su građani često posljednji informirani o donesenim odlukama čime im se onemogućava aktivno sudjelovanje u procesu obnove.

Drugim riječima, građani saznaju o planiranim promjenama u njihovom gradu tek kada su izgradnja i implementacija projekta već u tijeku.

Metodologija

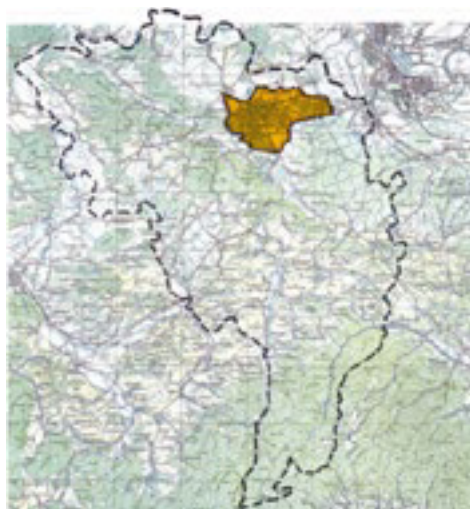
Istraživanje je provedeno tijekom lipnja i srpnja 2023. godine metodom intervjua i tehnikom „licem u lice“. Za odabir sugovornika korišten je svrhoviti (namjerni) uzorak temeljen na ciljevima istraživanja.

Sugovornici su odabrani iz osobnih kontakata istraživačice što je omogućilo odabir sugovornika koji su relevantni za istraživanje i koji donose vrijedne informacije u skladu s postavljenim istraživačkim pitanjima. Uzorak sugovornika bio je 12 (N = 12). U svrhu istraživanja izrađen je protokol za polustrukturirani intervju koji se sastojao od tema koje se odnose na iskustva i stavove o postpotresnoj obnovi i revitalizaciji grada Petrinje. Povjerenstvo Odsjeka za sociologiju za prosudbu etičnosti istraživanja izdalo je pozitivno mišljenje o provedbi istraživanja.

Opis uzorka

Prema sociodemografskim podacima u uzorku sugovornika bilo je prema spolu 42 % muškaraca i 58 % žena (Grafički prikaz 1).

Prema dobi (Grafički prikaz 2) najvi-

Slika 2. Prikaz naselja Petrinja iz GUP-a 2007.

še je sugovornika bilo u kategoriji od 20 do 25 godina (4 sugovornika), zatim u kategorijama od 25 do 30 i od 55 do 60 godina u kojima ih je bilo podjednako (2 sugovornika) te po jedan sugovornik u kategorijama od 30 do 35, od 35 do 40, od 40 do 45 i 60+. U kategoriji od 45 do 50 godina nije bilo niti jednog sugovornika.

Opis analize podataka

Rezultati su dobiveni analizom 12 intervjua sa stanovnicima grada Petrinje te su podaci dobiveni deduktivnim kodiranjem podijeljeni u četiri tematske cjeline koje su nazvane: a) proces obnove; b) društveni aspekti revitalizacije; c) gospodarski aspekti revitalizacije i d) budućnost revitalizacije, od kojih se svaka sastoji od nekoliko podtema. Za svaki je kod sadržajno izdvojen odgovarajući tip odgovora (istaknut u *italicu*) dobiven u razgovoru sa sugovornicima ispod teksta ili dodatno naveden u popisu priloga, a radi povjerljivosti kraj odgovora su navedene samo kategorije dobi sugovornika.

Metodološke napomene

Kada se referiramo na grad Petrinju, razmatramo isključivo centralnu jezgru isključujući okolna naselja. Unutar administrativne granice grada Petrinje prostire se ukupno 55 naselja uključujući i grad Petrinju. No, sam grad izdvaja se zbog svojih urbaniziranih karakteristika pa ga se može smatrati urbanim središtem, dok ostala naselja imaju ruralni karakter. Taj je prostor je obuhvaćen i Generalnim urbanističkim planom (GUP) grada Petrinje iz 2007. godine (Slika 6). Primjerice, prema popisu stanovništva iz 2021. godine naselje Petrinja obuhvaća značajan udio od 64.97% ukupnog stanovništva grada Petrinje.

Osvrt na refleksivnost

Moja dvostruka uloga istraživačice i stanovnice Petrinje koja je doživjela potres omogućila mi je pružanje duboka uvida u proces revitalizacije i obnove Petrinje. Poznavanje lokalnog konteksta, iskustvo potresa te poznanstva sa sugovornicima obogatili su istraživanje zbog lakšeg prepoznavanja specifičnih izazova i potencijala obnove Petrinje te u interpretaciji podataka uzimajući u obzir širi društveni kontekst. Ipak, valja naglasiti da je moje je osobno iskustvo moglo utjecati na način na koji pristupam istraživanju i kako interpretiram rezultate.

5. Rezultati istraživanja

Grad Petrinja provodi Intervencijski plan Grada Petrinje i Strateški plan razvoja turizma destinacije – Petrinja te je u izradi Strategija razvoja Grada Petrinje za razdoblje 2021. – 2027. Neki od infrastrukturnih projekata koji su završeni ili su u provedbi jesu izgradnja vidikovca na Hrastovačkoj gori, potpora razvoju ma-

log i srednjeg poduzetništva izgradnjom infrastrukture u poslovnoj zoni Mošćenica Poljana, razvojem male (komunalno prometne) infrastrukture do unaprjeđenja kvalitete života te unapređenje infrastrukture za predškolski i školski uzrast djece, a očekuje se ugovaranje projekata: Grad na Kupi, Tržnica u gradu, Sportsko-rekreacijska zona uz rijeku Petrinčicu te Poduzetničko-društveni centar Petrinja. Tim se projektima želi stvoriti vizualno atraktivni identitet grada, poticajno okruženje kojim bi se osigurao razvoj malog i srednjeg poduzetništva u Petrinji, te se želi povećati broj stanovnika i unaprijediti kvaliteta života. No, u daljnjem prikazu rezultata istraživanja, sugovornici navode da nisu primijetili konkretnu provedbu tih planova i osjećaju da vrijeme prolazi bez vidljivih rezultata.

Tematska cjelina: Proces obnove

Sugovornici proces obnove nakon potresa percipiraju složenim i obilježenim nizom izazova.

Njihova opažanja podijeljena su u sljedeće podteme: konfuzija u postavljanju prioriteta, administrativne prepreke, nedostatak komunikacije i informiranosti te nekompetentnost vlasti.

a) Konfuzija u postavljanju prioriteta

Za sve sugovornike povratak ljudi u svoje domove predstavlja jedini prioritet ističući kako je proteklo previše vremena bez jasnog rješenja. Ukazuju na važnost usmjeravanja resursa i napora prema brzot i efikasnoj obnovi domova kako bi se zadovoljile osnovne potrebe stanovnika.

„Prioritet bi trebao biti na stanovima i obiteljskim kućama. Ne znam jesu li se dvije kuće obnovile do sada...“ (25 – 30).

Snažno kritiziraju kontejnerska naselja

i smještanje ljudi u kontejnere te ih smatraju nehumanima za život. Navode da su bili dobra privremena mjera, ali da se do sada ljude trebalo smjestiti u njihove obnovljene domove ili ponuditi nove alternative. Također prepoznaju neusklađenost između prioriternih projekata obnove i stvarnih potreba ljudi nakon potresa. Uz to ukazuju na potrebu da se prvo osiguraju osnovne potrebe stanovnika poput stambenog zbrinjavanja, a da se zatim ide u realizaciju drugih projekata.

„Gradi se trgovački centar Supernova i sada čovjek iz kontejnera bi trebao ići tamo...to je toliko apsurdno“ (20 – 25).

U kontekstu prioritiziranja u obnovi, svi su sugovornici izrazili nezadovoljstvo zbog rušenja nekadašnje robne kuće Petrinjka koja se nalazila u centru grada, a bila je prva te neopravdano srušena građevina. Njihovi argumenti ukazuju na potencijalne prednosti koje bi proizašle iz očuvanja robne kuće navodeći da bi sanacija bila brža i jeftinija opcija od izgradnje novih objekata, a vidljivo je i da je Petrinjka imala emocionalni i kulturološki značaj za stanovnike. Iz odgovora postaje jasno da njeno rušenje ima dublje implikacije koje sežu dalje od fizičkog aspekta obnove jer potiče raspravu o transparentnosti, prioritizaciji i ispravnom usmjeravanju resursa u procesu obnove.

b) Administrativne prepreke

Administrativne prepreke značajno su usporile proces obnove. To uključuje višestruke izmjene Zakona o obnovi, promjenu ministara u nadležnome resoru, novo imenovanje na poziciji gradonačelnika, promjene u modelima (su)financiranja obnove, mijenjanje zahtjeva za potrebnom dokumentacijom te složenost koja proizlazi iz sudjelovanja više institucija u

procesu obnove (Ministarstvo prostorno-ga uređenja, graditeljstva i državne imovine, Fond za obnovu nakon potresa, Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje...).

Osim velike količine dokumentacije koju je trebalo pribaviti, u mnogim zgradama problem stvaraju i loša komunikacija među suvlasnicima i neriješeni (su)vlasnički odnosi te manjak financija, a uz to problem stvara i komplicirana procedura.

Tako su gotovo svi sugovornici naglasili poteškoće povezane s velikim brojem zahtjeva za dokumentacijom i dozvolama koje prema njihovu mišljenju samo usporavaju cijeli proces obnove. To je rezultiralo dugim čekanjem i nepotrebним komplikacijama kada je u pitanju rješavanje osnovnog, stambenog pitanja. Sugovornici navode da je kompliciranje procesa obnove s prikupljanjem potrebne dokumentacije navelo neke ljude da odustanu od obnove ili da razmisle o iseljenju iz Petrinje. Navode to kao suvišno opterećenje, posebno uzimajući u obzir da dvije i pol godine nakon potresa i dalje čekaju informacije o sudbini njihovih domova ili zgrada.

„Sada smo predali za izgradnju naših zgrada. Rekli su nam da smo trebali predati papire za prebivalište, a to se sve vidi na osobnoj... To je sve glupo da nas traže tu papirologiju... Rodni list, vlasnički list pa sve to ima u računalu. Onda kada mu doneseš on kaže da mu ne treba, nego samo potreba da si 28. i 29. 12. bio tu na toj adresi. (...)

Predstavnik je s Komunalcem dogovorio da pošto će država to graditi da svi predamo svoje podatke u taj ured. Grad se nije pobrinuo za zgrade nego smo mi sve sami morali. Izmišljali su razne razloge da se treba tlo ispitati da bi se moglo

graditi tu, pa da će se tu graditi autobusni kolodvor...” (60+)

„Jako puno su tražili papirologije, treba ti papir za koji ni ne znaš da postoji, a kuća ti nije u funkciji – nemaš ju zapravo“ (20 – 25).

c) Nedostatak komunikacije i informiranosti

Iz odgovora sugovornika moguće je utvrditi da nedostatak komunikacije i nedovoljna informiranost građana predstavljaju ozbiljan izazov u procesima obnove i revitalizacije. Nepostojanje jasne i transparentne komunikacije između vlasti i stanovnika rezultirao je nesporazumima, dezinformacijama te dodatnom konfuzijom i neizvjesnosti u cjelokupnom procesu.

“Imam kolegicu u kontejneru kojoj je zgrada srušena, a ona još ne zna hoće li dobiti novi stan. Gdje će ona biti zbrinuta? Ona se razbolila od toga jer ne zna što će s njom biti sutra. Umjesto da su napisali: ‘Vi ćete tad kad zgrada bude gotova dobiti taj stan.’, da žena može u miru spavati i to čekati” (35 – 40).

Tako se iz razgovora može prepoznati da se stanovnici često osjećaju izostavljeno i neupućeno u bitne aspekte obnove što dodatno potiče nezadovoljstvo i nepovjerenje u vlast. Od gradske vlasti često su dobivali nejasne odgovore umjesto konkretnih objašnjenja o daljnjim planovima.

“Ma što bih bila uključena. Gdje god pitaš nema odgovora. (...) Nas, vlasnike zgrada, nitko nije obavijestio što će biti. Bio je ministar koji je rekao da ćemo dobiti stanove, koga god pitamo kažu da ćemo dobiti stanove, a nitko ne kaže konkretno. (...) Sada sam prošla, četiri zgrade imaju skele, a kada će biti useljive... Govore da

se ovo naselje treba napustiti do 15.7, pa onda do devetog mjeseca, neki govore da zgrade neće biti gotove do Nove godine... ništa se ne zna.” (65+)

Zbog izostanka jasne komunikacije i transparentnosti stanovnici su osjećali nedostatak podrške i vodstva u procesu stambene obnove. Taj nedostatak ističu posebice kada je riječ o konkretnim informacijama o onom osnovnom – o stambenom zbrinjavanju.

“Radi se 6 ili 8 stambenih zgrada, navodno su već gotove...eh sad...tko će dobiti priliku da stanuje u njima... Ne zna se još za koga su te zgrade, sve je to nagađanje. Je li to za ljude koji su živjeli u državnim stanovima, ljudi kojima su zgrade srušene, ljudi iz kuća sa žutim naljepnicama... Ljudi i dalje žive, ne znaju što ih čeka. Hoće li ljudi dočekati svoje i krov nad glavom... to se još ne zna” (55 – 60).

d) Nekompetentnost vlasti

Sugovornici smatraju da se u procesu obnove očituje nekompetentnost lokalne i državne vlasti glede nedostatka dosljednosti i stručnosti u vođenju procesa obnove.

“To je sve kao da se djeca igraju... promijenila su se tri ministra, pa su zeznuli nešto s fondovima jer nisu dovoljno brzo povukli taj novac i onda su se i tu javljale neke afere” (30 – 35).

Ističući primjere projekata u kojima grad nije bio inicijator, kao što je obnova Prve osnovne škole koju je pokrenula Mađarska vlada u obliku donacije, sugovornici ukazuju na to da je brza obnova ipak moguća te na razliku između učinkovitog pristupa stručnjaka iz inozemstva i manje uspješnog pristupa Države i Grada.

“Posebno je dobro što se gradi Prva osnovna koju grade Mađari. Mislim da

je zato i tako brzo sve privedeno kraju i škola i dvorana u godinu dana. To pokazuje da se stvarno može ako se hoće. Tu se vidi razlika između nekih ljudi koji doniraju izvana i države koja bi trebala biti inicijator i pokretač i reći okej idemo sada to napraviti” (20 – 25).

Građani su istaknuli manjak podrške vlasti tijekom obnove naglašavajući da su najveću podršku dobili od volontera i donacija što ukazuje na neadekvatnost vlasti u osiguranju nužnih resursa jer su građani bili primorani tražiti pomoć izvan institucionalnog okvira.

Nedostatak adekvatnog pristupa vlasti posebno se očituje u situacijama poput osiguravanja privremenog smještaja u obliku kontejnera gdje su građani morali samostalno tražiti rješenja kao što su korištenje vlastitih sredstava ili donacija. Prije nego što su dobili smještaj u kontejnerima mnogi su bili prisiljeni spavati u osobnim automobilima što ukazuje na nedostatak brze i adekvatne reakcije vlasti na hitne potrebe stanovništva.

Jedan sugovornik istaknuo je nesposobnost vlasti u kontekstu izgradnje poduzetničke zone Centar novog života (dalje: CNŽ):

“Vlasti su bile nesposobne da se nose s time (...)Vlast su činili nesposobni ljudi koji nisu znali napraviti ništa drugo, pa su s tim projektom zapravo napravili najviše što su znali...mislili su da će narod povjerovati da će odatle početi nešto novo, neki novi život, nešto...zato su tako to i nazvali”(55 – 60).

Izrazi “nisu znali napraviti ništa drugo” ili “najviše što su znali” upućuju na to da sugovornici uočavaju nedostatak stručnih ljudi koji su sposobni planirati i implementirati projekte obnove što ima duboke posljedice na proces obnove i re-

vitalizacije. Tu izgradnju također smatraju pokušajem preusmjeravanja pozornosti s nedostatka stručnosti u obnovi, s obzirom na to da je izgradnja CNŽ prvo (i jedino) što se nakon potresa izgradilo.

“Kolege opće prakse su zbuksali u kontejnere... Grad nije ništa nego su ih stavili u kontejnere i to je to, bile su dvije ambulante u jednom kontejneru... Onda je doktorica na svoju ruku kupila kuću gdje su se premjestile četiri doktorice...”(25 – 30). Nekompetentnost vlasti u pružanju potrebne podrške očituje se i u neuspješnom rješavanju problema prostora za zdravstvene ustanove, što je istaknulo nekoliko sugovornika. “Zbuksavanje, zdravstvenih ustanova u kontejnere, nedostatak praktičnih rješenja i oslanjanje na inicijative pojedinaca jasno pokazuju da lokalna vlast ne uspijeva efikasno upravljati procesom obnove.

Tematska cjelina: Društveni aspekti revitalizacije

Analizirajući odgovore sugovornika društveni aspekti revitalizacije podijeljeni su u sljedeće podteme: doživljaj grada, participacija, javni sadržaji i centar grada.

a) Doživljaj grada

Sugovornici navode da se Petrinja i život u Petrinji prije i nakon potresa uvelike ne razlikuju. Prisjećaju se da je Petrinja i prije izgledala devastirano i zapušteno jer se nije obnovila još od rata 1991. godine. Sugovornici navode da su okolna naselja i prije potresa bila zapuštena, a da je gradski centar bio središte događanja. Sadašnji izgled grada opisuju kao da ga je potres upravo zadesio, iako se on dogodio prije gotovo tri godine.

Gradski je centar pretrpio znatnu štetu, a sanacija se uglavnom svodila na privre-

Slika 3. Izgled centra grada, lipanj 2023.

mene intervencije, pa takva površna sanacija djeluje kao podsjetnik na traumatične događaje koji su prethodili. Sjećanje na nekadašnju sliku grada postaje mutno te uspomene na vrijeme kada je grad bio cjelovito izgrađen polako blijede.

U svojim opisima izgleda grada često koriste usporedbe koje se referiraju na ratno iskustvo čime pokušavaju dočarati atmosferu porušenosti. Centar koji podsjeća na ratnu scenu i osjećaj kao da je grad zaboravljen i zaostao u vremenu duboko utječu na percepciju i identitet stanovnika.

“Mislim da za pet godina neće nešto veliko napraviti jer ako za tri godine nisu... Ne vidim neki pomak...Vidim da fale neke zgrade, više se ne sjećam ni kako je nešto izgledalo dok je bilo izgrađeno” (20 – 25).

Uz to osjećaj stanovnika da su percipirani kao „luđaci“ zbog toga što su ostali u Petrinji ukazuje na stigmatizaciju i nerazumijevanje iz okolnih područja te čine Petrinju neprivlačnim mjestom za doseljavanje.

“Teško je uopće objasniti što bi trebalo u Petrinji da bi se ljude nagovorili da dođu i da ostanu. Tko nije iz Petrinje, tko dolazi od nekud sa strane, misli da smo mi koji smo ostali u Petrinji luđaci” (30 – 35).

Građevine u centru grada nisu doživele obnovu još od rata što dodatno naglašava važnost njihove revitalizacije. Sugovornici sada vide priliku za temeljitom obnovom prostora koji će udovoljiti suvremenim potrebama stanovnika, ali uočavaju da se često grade objekti identični prethodnim, bez razmišljanja o poboljšanju funkcionalnosti, te se tako propušta prilika za modernizaciju i prilagodbu.

“Mislim da je sada prilika da se izgradi sve funkcionalnije, npr. Dom zdravlja koji se ponovno gradi u Gupčevoj... on prije nije bio funkcionalan iznutra, moglo se to sve puno bolje napraviti i ambulante su bile male, a sada doslovno grade isto tako kako je bilo da ne bi morali raditi novi projekt” (25 – 30).

b) Javni sadržaji

Sugovornici većinom opisuju život u Petrinji kao monotonu rutinu gdje se većina vremena svodi na posao i kuću. Naglašavaju da je nedostatak raznovrsnih sadržaja i aktivnosti u gradu prisutan od vremena prije potresa.

“U Petrinji ti ne postoji život, to ti je životarenje... krećeš se samo kud moraš... do prodavnice, doma, do posla i nazad doma...nema tu života... to je životarenje, nekakvo tiho umiranje” (55 – 60).

Mladi sugovornici u dobi od 20 do 30 godina navode da slobodno vrijeme provode u kafićima i najčešće koriste pub-kvizove kao izvor zabave i druženja. Međutim, ističu da je to prvenstveno zbog nedostatka drugih opcija i izražavaju nezadovoljstvo manjkom raznolikih i alternativnih aktivnosti. Ti su pub-kvizovi inicijativa pojedinaca, a ne institucionalnih programa ili organizacija što ukazuje na to da lokalne vlasti ne ulažu dovoljne napore za kreiranjem raznolikih društve-

nih događanja koja bi zadovoljila interese i potrebe mladih. Većina ističe nezadovoljstvo jer je sada onemogućen pristup kupalištu i tržnici koji su bili glavna mjesta za večernje okupljanje mladih prije potresa. To ukazuje na potrebu za mjestima koja omogućuju neformalno druženje i zabavu na otvorenom. Navode nekoliko prijedloga takvih mjesta poput kuglane, bazena ili kina te prostora za neformalna druženja.

“Kupalište već godinu dana nije upotrebljivo. Ljudi kojima je to bila jedina aktivnosti ili mogućnost preko ljeta sada to nemaju. Tamo je bio kafić, moglo se prošetati, naći s prijateljima... Sada to nešto popravljaju godinu dana, ali sada ljetna sezona već kreće, a tamo izgleda kao da je pala bomba” (30 – 35).

Uz to ističu nedostatak javnog prijevoza i taksija tijekom noćnih sati zbog čega ne mogu ići u susjedne gradove radi zabave ili drugih aktivnosti koje Petrinja ne nudi. Kao pozitivnu stvar ističu mogućnost besplatnog putovanja vlakom unutar RH te smanjenje cijene mjesečne autobusne karte na relaciji Petrinja – Sisak. Sugovornici koji imaju djecu slobodno vrijeme najviše provode u šetnji nasipom uz Kupu i na dječjim igralištima.

Dio sugovornika prepoznaje činjenicu da se posljednjih godinu dana ulaže kako institucionalni, tako i pojedinačni napor pojedinaca u poboljšanje ponude sadržaja u Petrinji, ali s druge strane ističu da je problem to što se malo ljudi na njih odayiva. Poneki ističu da je to zato što su to sadržaji za stariju populaciju ili za djecu osnovnoškolske dobi poput sportskih osnovnoškolskih i srednjoškolskih natjecanja, biciklijade ili večeri plesa koji odgovaraju strukturi stanovništva, ali ipak ne čine dovoljno da bi privukli mlade ljude

koji su ostali u Petrinji da se na njih odazovu.

c) Participacija

Proces participacije građana u procesu obnove i revitalizacije znatno je ograničen, odnosno nepostojeći, što je rezultiralo osjećajem isključenosti građana iz ključnih procesa koji se odnose na budućnost njihovog grada.

“Nije se nikoga ništa pitalo ili ako se nešto i pitalo onda se to brzo ignoriralo ili se pravilo da se nije niti pitalo. Zapravo smo mi pitali hoće li išta ili ništa...” (20 – 25).

Stanovnike bi se informiralo o odlukama tek nakon što su one donesene ili nakon što se započelo s njihovom provedbom zbog čega ističu veliko nezadovoljstvo. Navode da nije bilo načina da stanovnici budu uključeni u rasprave o obnovi te da je cijela obnova zamišljena kao “top-down” pristup. Komunikacija između vlasti i stanovnika bila je ograničena zbog nepostojanja transparentnih stranica sa službenim obavijestima te nepostojanja javnih rasprava ili nepozivanja na njih. To je dodatno doprinijelo udaljenosti građana od donositelja odluka i cjelokupnog procesa obnove i revitalizacije. Iz navedenih odgovora jasno je da postoji duboka potreba za promjenom u načinu donošenja odluka te za uključivanjem građana u navedene procese.

“Gradi se za nas, za ljude. Mislim da ne treba sve biti politički i samo da se potroši novac pa da kažu to je to” (25 – 30).

d) Centar grada

Centar Petrinje u potresu je pretrpio najveću štetu, a gotovo tri godine poslije potresa objekti su samo sanirani i ograđeni te je centar nije dostupan javnosti. Kao

što je u prvoj tematskoj cjelini naglašeno, razrušen i zapušten centar ima dubok negativan utjecaj na to kako stanovnici percipiraju grad i obnovu te na osjećaje povezane s identifikiranjem stanovnika s gradom. Osim fizičkog izgleda, iz odgovora sugovornika vidljivo je da je centar grada važan i kada je u pitanju društvena revitalizacija. Sugovornici ističu da je upravo obnova centra trebala biti pri vrhu prioriteta u obnovi. Prisjećaju se da je

javljan je kao projekt koji će spriječiti iseljavanje i potaknuti revitalizaciju grada, no umjesto toga postao je shopping kompleksom. Nedostatak raznovrsnih aktivnosti i prilika za druženje jasno pokazuje koliko je nedostatak centra grada ostavio prazninu u životima stanovnika kada je u pitanju društveni život te da ta praznina još uvijek nije adekvatno popunjena.

“Stari centar je bio usputna stanica svi- ma jer gdje god ideš prođeš kroz centar

Slika 4. Protesti građana uoči godine dana od potresa 19.12.2021.

centar bio središnje područje gdje su se ljudi spontano susretali, provodili vrijeme i družili. Predstavljao je vitalan prostor za socijalne interakcije i doprinio je osjećaju povezanosti među građanima. Najviše ističu upravo dostupnost centra zbog njegove pozicije i prometne povezanosti sa svim dijelovima grada. Gotovo svi sadržaji koji su nekad bili u centru grada premješteni su u novostvoreno kontejnersko područje nazvano “Centar novog života” (dalje: CNŽ). Unatoč tomu mnogi ga stanovnici ne percipiraju kao centar te duboko ukorijenjen osjećaj za centar grada i dalje pripada starom središtu. CNŽ zamišljen je kao svojevrsna zamjena za ono što je nekad bio gradski centar, na-

i onda prošetaj, imaš butike, trgovine, kafiće pa sretnoš nekoga i sjedneš i popiješ kavu. Sada ovaj CNŽ nije usput gdje svakodnevno prolaziš pa ja većinom tamo idem ciljano kada idem nešto kupiti, ponajviše DM, a drugo nešto slabo. I tamo se ne zadržavaš previše, obaviš što trebaš. Nekak je više vrvilo životom u pravom centru koji je bio. CNŽ nema funkciju tu da bude okupljanje ljudi i da bude sve spontano nego više umjetno” (25 – 30).

Jedan sugovornik istaknuo je da sportska dvorana izgrađena netom prije potresa, iako prvotno nije bila planirana za to, ima ključnu ulogu u revitalizaciji grada jer je postala središtem okupljanja kako djece, tako i starijih zbog zanimljive ponude

sadržaja, dok su neki drugi projekti poput CNŽ-a, unatoč velikim financijskim ulaganjima, imali manji utjecaj jer nisu usmjeravani prema stvarnim potrebama zajednice.

Tematska cjelina: Gospodarski aspekti revitalizacije

Najveća je šteta uzrokovana potresom u centru grada gdje su bili smješteni gotovo svi obrti i trgovine. Sugovornici primjećuju pozitivnu reakciju Države koja je pružila novčanu naknadu za osobe koje su izgubile posao te brzu reakciju Grada u organizaciji rada obrtnika što uključuje dodjelu poslovnih kontejnera i izgradnju poslovne zone „Centar novog života“ u kojoj su naknade najma u početku bile

U razgovoru sugovornici ističu da CNŽ nije ispunio društveni aspekt mjesta za susrete i druženje, nego da su trgovine preuzele glavnu ulogu. Neki smatraju da ovakav projekt nije bio nuždan za Petrinju nakon potresa te misle da su se obrtnici mogli sami bolje organizirati. Navode da su sredstva uložena u projekt CNŽ-a mogla biti usmjerena prema drugim prioritetima, ponajprije prema obnovi stambenog fonda, te da je on izgrađen zbog stvaranja iluzije aktivnog rada na obnovi grada. Pojedini sugovornici ističu da su se od tog projekta okoristili samo određeni ljudi, a da su zapravo zanemarene ranjive skupine kojima je pomoć bila najpotrebnija. Navode i da je dodjela prostora u CNŽ-u bila netransparentna pri čemu

Slika 5. Centar grada nakon potresa

minimalne. Izgradnja CNŽ-a predstavljena je kao veliki projekt obnove i revitalizacije grada Petrinje te kao nešto što će oživjeti gospodarstvo ne samo grada Petrinje nego i cijele Sisačko-moslavačke županije. Iako je ovaj projekt prvotno zamišljen kao hitna mjera obnove, njegovo korištenje započelo je tek devet mjeseci nakon potresa, uz troškove od 55 milijardi kuna.

su veće kompanije poput DM-a i Mlinara zauzele veći dio prostora namijenjenog malim petrinjskim obrtima. No drugi primjećuju da je prisutnost DM-a jedna od rijetkih pozitivnih strana te zone jer mnogi navode DM kao jedini razlog posjećivanja tog područja.

“U toj nekakvoj borbi za preživljavanje ustvari je pomoć išla onima koji bi preživjeli i bez te pomoći” (55 – 60). Iako je

njegova glavna funkcija postala mjesto za potrošnju, sugovornici izražavaju nezadovoljstvo sadržajem navodeći da se tamo kratko zadržavaju te da se stvorio umjetni osjećaj koji im nije privlačan. Nisu zadovoljni trenutnom ponudom trgovina te i dalje putuju u veće gradove poput Siska ili Zagreba kako bi obavili kupovinu. Iako prepoznaju da je CNŽ donio privremeno rješenje, smatraju da bi bilo bolje da je lociran na drugoj, potencijalno prometnijoj lokaciji poput sada srušene robne kuće „Petrijka“. Prema njihovim riječima ta zgrada, iako nije bila u funkciji prije potresa, mogla je biti obnovljena kako bi pružila prostor obrtnicima čime bi se ostvarile uštede u troškovima.

“CNŽ mi se uopće ne sviđa i nemam naviku ići tamo. Ako moram u DM moram baš odlučiti da idem u DM, nemam naviku da je to sada centar, radije ću se okrenuti i otići u Sisak. Rijetko kada koristim taj sadržaj tamo jer mi nije na ruku i ne privlači me izgledom niti ima nešto trgovina sada da kažeš osim DM-a i ljekarne, ali ljekarne ima i u gradu. Više sadržaja imam kada odem u Interšpar (u Sisku) jer je tamo sve na jednom mjestu. Baš mi nije na ruku taj CNŽ, okej tamo ljudima koji su u zgradama na Sajmištu. Taj Centar mi uopće nije centar, ja ga uopće ne mogu zvati centrom” (35 – 40).

U kontekstu petrinjskog gospodarstva gotovo svi sugovornici istaknuli su problem nezaposlenosti i nedostatka kvalitetnih radnih mjesta kao ključne probleme. Posebno su naglasili nedostatak raznovrsnih poslovnih prilika jer se nude samo fizički zahtjevni i slabo plaćeni poslovi što prisiljava visokoobrazovane mlade da tragaju za boljim prilikama izvan grada. Osim problema s nezaposlenošću, nedostatak odgovarajućih poslova impli-

cira dublji društveni utjecaj. Mladi koji završavaju srednje škole i fakultete suočavaju se s teškoćama u pronalasku prilika u kojima bi mogli primijeniti svoje obrazovanje. To zauzvrat Gradu otežava organizaciju društvenih događanja jer nedostaje aktivnog i angažiranog mladog stanovništva. Tako se stvara začarani krug gdje nedostatak perspektivnih poslova utječe na iseljavanje mladih čime se dodatno umanjuje mogućnost razvoja grada i njegove društvene dinamike. Kako navodi Čavrak (2022), Sisačko-moslavačka županija područje je koje je paralelno s tranzicijskim gubicima doživjelo iznimno velike materijalne i ljudske gubitke u vrijeme Domovinskog rata 1991 – 1995, a koji u kasnijim desetljećima nisu kompenzirani. Područje je to koje je već više od trideset godina izvrgnuto negativnim gospodarskim trendovima te su nedostatak gospodarskog rasta i perspektive doveli do masovnog iseljavanja mladih i obrazovanih ljudi što je rezultiralo smanjenjem ljudskog kapitala i opsega lokalnog tržišta. Ovisnost lokalnog gospodarstva o tom tržištu dodatno je smanjila poslovnu aktivnost i financijske rezultate stvarajući „začarani krug siromaštva” i negativnu spiralu gospodarske i društvene razvijenosti (Čavrak, 2022). Grad Petrinja već se dulje od 30 godina suočava s pitanjima kako potaknuti gospodarski rast i stvoriti kvalitetne poslovne prilike, a upravo ona sada postaju ključna za njegovu revitalizaciju i zadržavanje mladih unutar grada.

„Mladi koji završavaju srednje škole i fakultete odlaze i u takvom gradu je teško i organizirati društvena zbivanja jer ih se nema kome organizirati... Onda sve to postaje apsurd. Kako da ti to sada organiziraš i daješ novac za to, a nemaš za koga organizirati...” (55 – 60)

Tematska cjelina: Budućnost revitalizacije

Iz analize je jasno da je dosadašnji nedostatak jasne strategije s dugoročnim mjerama, u kombinaciji s neostvarenjem kratkoročnih ciljeva kao što su izgradnja i obnova stambenih objekata, postao prepreka koja onemogućava napredak te ostavlja stanovnike pesimističnima u razmišljanju o budućnosti grada.

Neki sugovornici smatraju da će obnova javnih institucija, na koju se u ovom trenutku najviše stavlja naglasak, poput škola, ambulanti i općinskih zgrada, iako važna, samo donekle povratiti fizički izgled grada, bez suštinskih promjena.

“Tek kada se vrati ljude u njihove domove će se moći krenuti s pravom revitalizacijom Petrinje” (30 – 35).

Ističu da nedostatak radnih mjesta i odlazak stanovništva i ono što se nije riješilo u kratkom roku neće biti lako nadoknaditi. Smatraju da će, čak i ako se obnovi, Petrinja ostati grad obnovljenih zgrada jer neće biti stanovnika koji bi u njima živjeli te će bilo kakav oblik revitalizacije biti onemogućen.

“Ne vidim neki pomak da će išta biti drugačije nego sada jer stanovnici koji su otišli se sigurno za 5 godina neće vratiti i te kuće koje su kasno obnovljene će stajati obnovljene, ali prazne i neće biti preduvjeta jer nema radnih mjesta da se stanovništvo vrati i da grad ponovno oživi. Petrinja će jednostavno biti grad obnovljenih zgrada” (55 – 60).

S obzirom na dosadašnju spornost obnove, nepovjerenje u vlast te nebrigu o gradu i prije potresa, mnogi smatraju da u periodu od 5 do 10 godina obnova neće biti pri kraju. Posebno do izražaja dolaze mišljenja starijih sugovornika koji smatraju da obnovu neće ni dočekati.

“Obnova će sigurno potrajati toliko dugo da ja ne znam hoću dočekati uopće svoju zgradu (...). Jedino poslije ovoga da odem na groblje ako ne dobijem stan, zgradu dočekati neću...” (60+)

Sugovornici prepoznaju potrebu za dugoročnim naporima kako bi se postigao značajniji napredak. Naglašavaju važnost privlačenja investicija i stvaranja kvalitetnih poslovnih prilika za visokoobrazovane mlade ljude pri čemu ističu neke prednosti života u Petrinji poput male udaljenosti od Zagreba, posebice kada se dovrši izgradnja planirane autoceste, te mirnog života u prirodnom okruženju.

Rasprava

Iz razgovora sa stanovnicima grada Petrinje proizlazi da se grad suočava s mnogim izazovima u procesima postpotresne obnove i revitalizacije. Stanovnici ističu da je grad i prije potresa bio u lošem stanju, kako fizički zbog nedostatka obnove nakon Domovinskog rata, tako i društveno i demografski zbog nedostatka javnih sadržaja, radnih prilika i visoke stope iseljavanja. Zbog toga napominju da potres nije bitno utjecao na njihov svakodnevni život. Unatoč tomu, sada vide veliki potencijal za obnovu starih sadržaja i unošenje inovacija u prostor, posebice u centru grada za koji su posebno vezani. Međutim, izražavaju i zabrinutost da taj potencijal neće biti adekvatno iskorišten jer primjećuju da se obnova provodi prema starim projektima bez značajnijih inovacija ili promjena u načinu gradnje.

Navode da im nedostaje spontano susretanje i druženje u centru te priželjkuju prenamjenu tog prostora u pješačku zonu i unošenje života u njega tako obnovom stambenih zgrada. Ističu da bi prioritet revitalizacije trebao biti usmjeren prema

povratku građana u njihove domove te da je visoki trend emigracija stanovništva iz Petrinje dodatno intenziviran situacijom u kojoj stambene potrebe ljudima nisu riješene. To zahtijeva rješavanje administrativnih prepreka koje usporavaju obnovu, kao i uspostavu jasne i transparentne komunikacije između vlasti i stanovnika.

S druge strane, revitalizacija grada ne bi trebala biti usmjerena samo na fizičku obnovu. Moraju se uključiti građani te se moraju stvoriti društveni sadržaji kojima će se oživjeti gradski centar, podići kvaliteta života i privući mlade generacije, a ostalima pružiti prilika za ostanak. Kako bi se to uspjelo, najprije je potrebno usmjeriti resurse prema stvaranju radnih mjesta za visokoobrazovane te poticati razvoj u kvartarnog i kvintalnog sektora. Tako bi se prekinuo niz u kojem ponuda isključivo fizički zahtjevnih i slabo plaćenih poslova potiče iseljavanje što je posljedično povezano s nedostatkom ponude javnih sadržaja.

Sugovornici smatraju da se zbog svega prethodno navedenog obnova odvija iznimno sporo zbog čega mnogi gube nadu u oporavak, a mnogi se odlučuju na iseljavanje iz grada. Iako Grad Petrinja provodi Intervencijski plan Grada Petrinje i Strateški plan razvoja turizma destinacije – Petrinja te je u izradi i Strategija razvoja Grada Petrinje za razdoblje 2021–2027, sugovornici navode da nisu primijetili konkretnu provedbu tih planova i osjećaju da vrijeme prolazi bez vidljivih rezultata.

Prolongiranje u kreiranju dugoročne strategije i neadekvatno ostvarenje kratkoročnih ciljeva poput obnove stambenih objekata predstavlja prepreku prema napretku i potiče pesimizam među stanovnicima. Neki smatraju da obnova javnih

institucija, iako je važna, neće bitno promijeniti suštinske probleme poput nedostatka radnih mjesta i iseljavanja stanovništva. Obnova i revitalizacija, umjesto da predstavljaju simbol oživljavanja zajednice, za mnoge su postale sinonim za papirologiju, lažna obećanja i nedovršene projekte.

Prednosti istraživanja

Unatoč tomu što su prošle dvije i pol godine od razornog potresa, ne postoje sociološka istraživanja o procesu obnove i revitalizacije grada Petrinje koji je pretrpio velike fizičke i društvene posljedice potresa.

Iako postoje studije u kojima stručnjaci iz različitih područja pružaju svoje analize i mišljenja o revitalizaciji i obnovi područja Sisačko-moslavačke županije, ne postoji istraživanje koje kvalitativno obrađuje ovu tematiku.

Prednost je ovog istraživanja što omogućuje dublji uvid u mišljenja i percepcije građana, što je ključno za uspješno oblikovanje programa obnove koji odgovaraju stvarnim potrebama stanovnika. Osim toga omogućuje identifikaciju potencijalnih izazova i nedostataka u dosadašnjim strategijama obnove te pruža vrijedne smjernice za unaprjeđenje cjelokupnog procesa obnove.

Ograničenja istraživanja

Potrebno ću se osvrnuti i na ograničenja ovog istraživanja. S obzirom na svrhoviti uzorak, rezultati se mogu ograničiti na specifične perspektive ili potrebe samo odabranih sugovornika što posljedično može rezultirati nepotpunim prikazom stajališta i iskustava građana Petrinje. Uz to, imajući na umu da proces urbane obnove, osim civilnih aktera, uključuje i stručne, ekonomske i političke, fokusiranje istraživanja isključivo na perspektivu

stanovnika može rezultirati nepotpunim uvidom u kompleksnost situacije.

Preporuke za buduća istraživanja

Diskusija o ograničenjima istraživanja ukazuje na daljnju potrebu istraživanja obnove u Petrinji. Uključivanjem perspektiva ostalih urbanih aktera koji sudjeluju u navedenim procesima u daljnja istraživanja pružila bi se sveobuhvatna slika izazova, prioriteta i preporuka za uspješnu revitalizaciju i postpotresnu obnovu Petrinje. Analiza mišljenja stručnjaka mogla bi biti ključna za oblikovanje budućih politika i strategija obnove Grada. S obzirom na neistraženost ove teme te na dugotrajan karakter procesa obnove i njegovu daljnju aktualnost, važno je nastaviti istraživanja kako bi se bolje razumjelo stanje u Petrinji te se pridonijelo dugoročnom uspjehu revitalizacije.

Zaključak

Ciljevi istraživanja bili su shvatiti izazove s kojima se suočava grad Petrinja u procesu postpotresne obnove i revitalizacije te istražiti kako građani percipiraju te procese. Analiza razgovora s građanima Petrinje pružila je vrijedan uvid u stanje u Petrinji nakon potresa, ukazala na njihovo nezadovoljstvo i potrebu za promjenama u pristupu obnovi i revitalizaciji. Povezujući rezultate istraživanja s teorijskom konceptualizacijom urbanih aktera, naglašava se potreba za aktivnim sudjelovanjem stručnih i civilnih aktera u procesima donošenja odluka.

Proces obnove grada Petrinje vođen je „top-down” pristupom što značajno utječe na način provođenja i uspješnost procesa obnove i revitalizacije. Odluke i usmjerenje procesa obnove dolaze s vrha hijerarhijske strukture lokalne i državne vlasti,

dok stručnjaci i građani imaju ograničen ili nikakav utjecaj na odluke.

Slučaj Petrinje ukazuje na ograničenosti „top-down” pristupa jer sugovornici ističu sporost obnove, nedostatak stručnosti, neodgovarajuće postavljanje prioriteta, manjak komunikacije i slab protok informacija, neefikasno raspolaganje financijama i resursima te neuspjeh u ostvarenju kratkoročnih ciljeva, poput obnove stambenih objekata, zbog čega su bili primorani tražiti pomoć izvan institucionalnog okvira.

Nedostatak kompetentnosti vlasti u navedenim područjima doveo je do sporog napretka obnove i revitalizacije te sugovornici ističu važnost angažiranja i suradnje vlasti s nezavisnim stručnjacima iz svih relevantnih područja. To bi uključivalo stručnjake arhitekture, urbanizma, građevine itd., ali i stručnjake u području društvenih znanosti poput sociologa čije razumijevanje društvenih dinamika, potreba i želja stanovnika može pomoći da proces obnove odražava njihove stvarne potrebe i vrijednosti.

Stoga, potrebno je promijeniti pristup te omogućiti „bottom-up” pristup i poticati participaciju stručnjaka i stanovnika što bi omogućilo brže donošenje odluka, bolje prilagodbe specifičnim potrebama zajednice i kvalitetnije iskorištavanje raspoloživih resursa. Važno je pretvoriti građane iz pasivnih konzumenata odluka vlasti u aktivne sudionike u procesima obnove i revitalizacije. To bi potencijalno smanjilo osjećaj nemoći kod stanovnika, pružilo im informacije, vratilo povjerenje u vlast, potaknulo suradnju i zajedništvo te osiguralo da se njihove stvarne potrebe reflektiraju u procesima revitalizacije Petrinje. Transparentnost, pravovremeno dijeljenje informacija i pozivanje na javne rasprave ključni su za uspostavu učinkovite participacije kojom bi građani mogli aktivno doprinijeti

oblikovanju budućnosti svog grada. Ono što je trenutno potrebno jest aktiviranje stručnjaka u svim aspektima obnove kako bi se te pozitivne promjene ostvarile.

Popis literature

Čaldarović, O. (2010). Još jednom o urbanoj obnovi. O pojmovima i procesima obnove urbanog naslijeđa. *Kvartal*, VII (1-2), 70-75.

Čavrak, V. (2022). Gospodarska revitalizacija nerazvijenog područja pogođenog potresom (slučaj Sisačko-moslavačke županije). *Društvena i gospodarska revitalizacija Siska i Banije/Banovine*, 53–93.

Svirčić-Gotovac, A. i Zlatar, J. (2008). Akteri rekonstrukcije Cvjetnog trga u Zagrebu. *Sociologija i prostor*, 46 (1(179)), 53-76.

Vlada Republike Hrvatske. (2021). *Potres u Hrvatskoj iz prosinca 2020.: Brza procjena šteta i potreba*. https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Potres/RDNA_2021_07_02_web_HR.pdf (Pristupljeno 7. rujna 2023.)

Vukić, J. (2020). *Urbana obnova i građani – važnost participacije*. U Jukić, T., Perkov, K., Mrđa, A., URBANA OBNOVA Urbana rehabilitacija Donjega grada, Gornjega grada i Kaptola / Povijesne urbane cjeline Grada Zagreba, 2020. (popularan rad).

Zlatar, J. (2013). *Urbane transformacije suvremenog Zagreba: sociološka analiza*. Zagreb: Plejada.